

Saamelaisnuorten julkilausuma ilmastonmuutoksesta

Tämä on julkilausuma pohjoismaisesta saamelaisnuorten konferenssista, joka pidettiin 26. elokuuta 2021. Julkilausuman on laatinut Saamelaiskäräjien nuorisoneuvostot Suomesta, Ruotsista ja Norjasta. Julkilausumaa työstettiin konferenssissa ja sen on viimeistellyt nuorisoneuvostot. Tämä julkilausuma toimii toimintamallina saamelaisnuorille yli valtionrajojen ilmastonmuutosta vastaan.

Tunnistamme ilmastokriisin ja sen vaatimat toimet. Me alkuperäiskansat kohtaamme ilmastonmuutoksen seuraukset ensimmäisenä ja pahimmin. Koemme jo vaikutukset kielissäme, elinkeinoissamme ja perinteisillä alueillamme. Alkuperäiskansat kokevat ilmastonmuutoksen rajuimmin muun muassa, koska ilmasto lämpenee kaksi kertaa nopeammin arktisilla alueilla. Saamelaisnuoret ovat huolissaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista erityisesti saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin.

Me saamelaiset olemme yksi kansa neljän valtion alueella. Meillä on oma historiamme ja elintapamme ja meillä on itsemääräämisoikeus. Meillä on oikeus elintapaamme ja arvoihimme perustuvaan taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuurilliseen kehitykseen. Korostamme, että yhteistyö saamelaisnuorten välillä pitää turvata yhteisillä tapahtumilla ja kokoontumisilla. Korostamme myös, että yhteistyötä saamelaisten välillä yli valtionrajojen ja muiden alkuperäiskansojen kanssa tulee priorisoida.

”Jos menettäisin saamen kielen, se veisi mukanaan suuren osan elämästäni. Joidenkin ystävien kanssa se on ainoa kieli, jolla voimme kommunikoida.”

Perinteisen tiedon mukaan kaikki on yhteydessä kaikkeen. Yhteiset haasteemme tulee nähdä kokonaisuutena eikä erikseen. Korostamme, että yleisen näkemyksen vastaisesti, haasteemme eivät ole vain kulttuurillisia, vaan myös sosiaalisia. Vaadimme, että sisarustemme oikeuksia Venäjän puolella Saamenmaata parannetaan ja heidän oikeutensa äidinkieleen, kulttuuriin ja sosiaaliseen toimintaan turvataan.

Perinteiseen saamelaiseen elämäntapaan kuuluu yhteys luontoon ja sen suojeleminen. Me saamelaiset olemme asuneet luonnossa ja luonnosta ikiajoista lähtien. Perinteisiimme kuuluu, että luontoa kunnioitetaan ja siltä otetaan vain se, mitä tarvitaan. Perinteiset alueemme ovat ensisijalla kielen elvyttämisessä, perinnetiedon säilyttämisessä ja itsemääräämisoikeuden toteuttamisessa. Painotamme, että nämä maat on turvattava perinteisille elinkeinoille. Ne mahdollistavat maiden suojelun haitalliselta maankäytöltä ja pitävät kielimme ja kulttuurimme elävinä.

”Käyn metsässä juoksemassa. En voisi tehdä niin, jos ei olisi raikasta ilmaa, olisi kaivoksia tai muuta.”

Yhteisömme vanhimmat jäsenet kantavat tärkeää perinnetietoa ja se pitää kerätä. Meillä on oikeus oppia heidän taitojaan ja perinteitään. Heillä on myös vahva yhteys maihin, jotka pitää säilyttää tuleville sukupolville. Valtioiden on tärkeä rahoittaa mahdollisuuksia perinnetiedon tallentamiseen ja sen välittämiseen tuleville sukupolville.

Vaadimme, että perinnetieto nostetaan tasa-arvoiseksi tiedon lähteeksi, kun tutkimme ja puhumme ilmastonmuutoksesta, alueiden käytöstä ja perinteisistä elinkeinoista.

”Olen oppinut paljon käytännön taitoja vanhemmiltani ja isovanhemmiltani sekä työskentelemällä yhteisön jäsenten kanssa ja perinteisten elinkeinojen parissa.”

Alkuperäiskansat suojelevat 80 prosenttia maailman biodiversiteetistä. Tunnistamme, että maihimme kohdistuu mielenkiintoa siirtyessä pois fossiilisista polttoaineista, kun tuulivoiman ja vesivoiman tuottajat näkevät maamme sopivana energiantuotantoon. Tämä tapahtuu alkuperäiskansojen ja perinteisten alueiden kustannuksella sekä heikentää entisestään luonnon monimuotoisuutta.

Kolmannes maailman maaperän hiilestä on pohjoisilla soilla ja turvemailla sekä vanhoissa metsissä. Saamenmaan vanhat metsät ovat tärkeitä hiilinieluja. Luppo ja vanhat metsät ovat elintärkeitä myös poroille. Vaadimme näiden metsien hakkuiden lopettamista, ja että ne suojellaan saamelaisten johdolla. Olemme myös huolissamme Saamenmaan tunturiluonnon tilanteesta ja sen lajeista, kun havupuuraja nousee ilmastonmuutoksen myötä heikentäen tundran monimuotoisuutta.

Koska kulttuurimme elää luonnosta ja ympäristöstä, me vaadimme, että kaivos- ja energiayhtiöt palauttavat luonnon alkuperäiseen kuntoonsa. Me vaadimme tiukempia lakeja näiden yhtiöiden toimille sekä todellista itsemääräämisoikeutta meille. Emme hyväksy, että nämä yritykset vain kertovat meille suunnitelmistaan, vaan vaadimme tasa-arvoisia neuvotteluja ja oikeuden kieltää projektit.

Tällä hetkellä on käynnissä olevia sekä hetkellisesti keskeytettyjä kolonialistisia hankkeita kuten Nussir kaivosyhtiö, joka saastuttaa jätteillensä Riehpovuotnassa, tuulivoimalasuunnitelmat Trøndelagissa ja Rástegaisassa Norjassa, valtavat kaivosvaraukset Enontekiöllä, Ivalossa ja Vuotsossa sekä valtionomisteisen Svea Skogen metsähakkuut esimerkiksi Luokta-Mávasin ja Muonion saamelaiskylissä Ruotsissa. Me vaadimme, että nämä hankkeet lopetetaan välittömästi. Hankkeille ei ole saamelaisyhteisön suostumusta.

”On todella huono juttu, jos kaivokset tulevat metsiin. Sitten poronhoito ja koko saamelainen elämäntapa katoaa.”

”Tietenkin sillä on väliä, kun ajattelee kaikkea jätettä ja miten vesistöjä tuhotaan.”

Me saamelaisnuoret tunnistamme viimeaikaiset IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) raportit, varsinkin erikoisraportit, jotka kertovat 1,5°C lämpenemisestä ja SROCC-raportti meristä ja jäätiköistä, sekä 2021 IPCC WG1 AR6 raportti, joka julkaistiin elokuussa 2021. Tulokset näyttävät ennenäkemättömiä muutoksia pohjoisilla alkuperäiskansojen alueilla. Eläinlajit, kuten porot, raudut ja muut lohikalat, naalit sekä pohjoiset kasvit, jotka ovat elintärkeitä selviytymiselle sekä kulttuurimme säilymiselle, joutuvat äärimmäisen paineen alle ja ne voivat kuolla sukupuuttoon seuraavien vuosikymmenien aikana, mikäli nykyinen kehitys jatkuu. Näiden tieteellisten arvioiden perusteella me vaadimme välittömiä ja oikeudenmukaisia toimia pohjoisen alkuperäiskansoille ja erityisesti saamelaisten kotiseutualueelle, joka toimii kotina ainutlaatuisille kulttuureille, eläin- ja kasvilajeille sekä ekosysteemeille. Menetykset täällä ovat ikuisia. Me tarvitsemme kiireellisesti alkuperäiskansojen oikeuksien tunnustamista, saamelaistiedon sisältämistä ympäristöpäätöksiin ja -näkömyksiin, sekä turva-alueiden luomista maa-alueiden säilyttämiseksi ja alkuperäiskansojen johtamaa ennallistamista ja elvyttämistä alueilla, jotka on jo tuhottu.

Vaadimme välittömiä toimia ilmastokriisin torjumiseksi ja niiden ongelmien ratkaisemiseksi, jotka on mainittu IPCC raportissa. Olemme puhuneet ilmastomuutoksen seurauksista ja yhteisömme kohtaamista vaikutuksista jo vuosikaudet. Emme voi vähentää vaikutuksia, vaan meidän pitää aloittaa sopeutumistoimet kulttuurimme, kieltemme ja elinkeinojemme turvaamiseksi. IPCC raportti kertoo karuja faktoja ilmastokriisistä ja me vaadimme, että valtiot ottavat raportin tosissaan ja kuuntelevat tiedettä. Tiede on puolellamme.

Me vaadimme, että meidät otetaan tasavertaisina mukaan keskusteluihin ilmastomuutoksesta niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla, asiantuntijoina ja tiedon omaajina. Me ansaitsemme paikkamme neuvotteluissa ja työryhmissä. Me vaadimme konkreettisia toimia ja omia mekanismeja lakeihin, jotta saamme tarvittavan tuen ilmastomuutokseen sopeutumiseen.

Me vaadimme, että valtiot sitoutuvat hiilineutraaliuteen ja IPCC:n määrittelemiin päästövähennyksiin. Valtion toimet eivät saa heikentää saamelaisnuorten elinkeinoja ja kulttuuria. Olemme menettäneet maitamme muulle maankäytölle ja infraskutruurille ja nyt maitamme vaaditaan vihreän kolonialismin käyttöön ilmastomuutosta vastaan. Me emme ota vastuuta ilmastomuutoksesta emmekä uhraa kulttuuriamme ja maatamme näille toimille, koska emme ole vastuussa siitä, miksi näitä toimia tarvitaan.

Meillä on oikeus käyttää maitamme ja vesistöjämme perinteisin tavoin. Me korostamme, että perinteiset saamelaiset elinkeinot ovat tärkeä osa kulttuuriamme. On tärkeää, että meillä on oikeus näihin maihin ja vesistöihin, koska suuri osa kulttuuristamme ja identiteetistämme liittyy niihin. Meidän omistajuutemme maihin ja vesiin pitää turvata. Meillä on tahto suojella maita ja vesistöjä kilpailevalta maankäytöltä.

Me tunnustamme perinteisiksi elinkeinoiksemme poronhoidon, kalastuksen, metsästyksen, keräilyn ja käsityön sekä niiden nyky-aikaiset harjoittamisen muodot. Nämä ovat vahvoja identiteetin osia ja ne säilyttävät perinnetietoa. Perinteisten elinkeinojen harjoittajia tulee tukea. Olemme erittäin huolissamme nyt jo näkyvistä ilmastonmuutoksen vaikutuksista perinteisiin elinkeinoin ja koko kulttuuriimme.

Olemme huolissamme poronhoidon tulevaisuudesta. Porojen laiduntaminen vähentää ilmastonmuutoksen vaikutuksia. Porot syövät tundran kasveja, joten se vähentää pensaikkoja ja enemmän auringonvaloa heijastuu avaruuteen. Ilmastonmuutoksen takia poroissa on enemmän loisia. Epävakaa sää aiheuttaa vaikeuksia poronhoitoon ja lisää onnettomuuksien riskiä. Muuttuvan sään myötä on vaikeampi ennustaa lumen ja jään kerroksia, ja jääkerrokset vaikeuttavat porojen ravinnon löytymistä ja aiheuttaa nälkiintymistä. Me toivomme myös, että saamelaisten elinkeinoissa käytettyjä ajoneuvoja kehitetään vähäpäästöisemmiksi.

Ilmakehän lämpötilan noustessa vesistöt lämpenevät ja se vaikuttaa myös kalalajeihin. Olemme huolissamme, kun vieraslajeja nousee pohjoisille alueilla. Näistä esimerkkeinä ovat istutettu kyttyrälohi ja uudet hyönteislajit. Ilmastonmuutoksen vaikutukset heikentävät pohjoista luontoa – puuraja siirtyy pohjoisemmaksi ja yli 24 asteen lämpötilat vesissä uhkaavat ajaa kylmän veden kaloja sukupuuttoon, kuten raudut, taimenet, harjukset ja muut lajit. Vieraslajien lisääntyminen osoittaa, että on mahdollista, että ne korvaavat kotoperäiset lajit. Olemme huolissamme siitä, että vesistöt kuivuvat, järvet pienenevät, levät leviävät ja mikromuoveja löytyy myös Saamenmaan vesistöistä. Me tunnustamme epäoikeudenmukaisuuden Tenojoen sopimuksessa, joka loukkaa paikallisen saamelaisyhteisön alkuperäiskansan oikeuksia. Me vaadimme, että tämä vääryys korjataan ja haitat yhteisölle korvataan. Vaadimme myös toimia, joilla elvytetään ja jaetaan perinnetietoa kalastuksesta ympäri Saamenmaata keskustelemalla valtionrajojen yli.

”Saamme hyvää kalaa kotirannoilta.”

Duodji on elinkeino, joka pitkä meidät yhteydessä yhteisöömme, kulttuuriimme ja elintapaamme. Duodji tehdään yksilöllisesti jokaiselle erikseen ja se kertoo yhteisön jäsenille esimerkiksi mistä he ovat kotoisin. Tunnistamme, että duodji on riippuvaista muista elinkeinoista, koska osa materiaaleista tulee porosta ja kalasta. Koska ilmasto muuttuu, myös duodjin käyttötavat ja -ajat muuttuvat. Tämä tarkoittaa, että osia duodjista voi kadota. Me vaadimme toimia, joilla kerätään tietoa duodjista, jotta voimme turvata, että perinteet ja tiedot kulkeutuvat seuraaville sukupolville.

Tunnistamme, että joikuperinne vahvistuu, koska kirkko ei enää tuomitse sitä. Yhä useampi oppii sukunsa joikuja ja saa myös elantonsa siitä. Me tarvitsemme enemmän mahdollisuuksia jakaa perinnettä yhteisön kokoontumisissa ja myös ammattimaisesti.

Kielellä on merkittävä rooli ihmisen identiteetille ja yhteisöille. Jokaiselle saamelaislapsella on oikeus oppia äidinkieltään. Tunnustamme niiden nuorten ja aikuisten tarpeet, jotka ovat menettäneet kielensä, mutta jotka rikkovat sukupolvien traumoja ja oppivat nyt äidinkieltään. Kielelliset oikeudet liittyvät suoraan perinteisiin elinkeinoihin ja käsitöihin, koska jos menetämme yhteyden niihin, menetämme myös kieleemme. Meillä on myös sanoja, joita ei voi suoraan kääntää muille kielille. Olemme huolissamme siitä, miten ilmastonmuutos vaikuttaa kieleemme, koska lumeen tai luontoon liittyvät sanat saattavat kadota sanavarastostamme. Saamelaisnuoria pitää tukea ja kannustaa puhumaan äidinkieltään.

Saamelaisnuorilla on oikeus käyttää saamen kieltä erilaisissa yhteyksissä mukaan lukien viranomaisten kanssa asioidessa. Saamen kielen opetus pitää nähdä tasavertaisena muiden kieliopintojen kanssa, koska meillä on alkuperäiskansana oikeus puhua, oppia ja käyttää äidinkieltämme. Me vaadimme lisää resursseja saamelaiskoulutuksen ja palveluiden rahoitukseen.

”Käytämme saamen kieltä sosiaalisessa mediassa ja myös kun pelaamme videopelejä.”

Tarvitsemme terveydenhuoltoon enemmän ammattilaisia, joilla on koulutusta kulttuurisesti sensitiivisiin mielenterveyspalveluihin, sekä myös enemmän saamelaisia terveydenhuollon ammattilaisia, jotta saamelaisnuorten ei tarvitse selittää mitä he tuntevat ja käyvät läpi. Saamelaisnuorilla on oikeus korkealaatuiseen ja kulttuurisesti ja kielellisesti sopivaan apuun ja palveluihin, kun he käyvät läpi sukupolvien traumaa ja ilmastonmuutoksen aiheuttamaa ahdistusta. Mielenterveyspalveluiden ja muiden palveluiden tulee olla turvallisia ja saatavilla myös Saamenmaan ulkopuolella. Tietoa palveluista ja ongelmista pitää kerätä johdonmukaisesti. Tarvitsemme myös opetusta yhteisömme sisällä sateenkaarisaamelaisten oikeuksista ja haasteista. He ovat vähemmistön vähemmistö.

Jokaisella saamelaisnuorella on oikeus käyttää saamen kieltä myös sosiaalisessa mediassa ja meillä pitäisi olla turvallinen olo niin tehdessämme. Vaadimme toimia vihapuhetta ja syrjintää vastaan, jota saamelaiset kokevat. Vaadimme enemmän opetusta saamelaisista valtaväestölle, koska tämä on suoraan yhteydessä vihapuheeseen, jota me kohtaamme. Rasismin ja vihapuheen vaikutuksia saamelaisiin ei tutkita tarpeeksi ja usein valtion lait eivät tunnista vihapuhetta, joka näkyy stereotyyppioissa, maa-oikeuksissa, itsemääräämisoikeuksissa sekä kulttuurillisissa ja kielellisissä oikeuksissa. Rasismi saamelaisia kohtaan voi rajoittaa nuorten halua osallistua perinteisiin ja pitää kulttuuria elävänä.

Olemme huolissamme vihapuheen seurauksista. Poronhoitajat kohtaavat vihapuhetta valtaväestöltä, mutta valitettavasti myös meidän omasta yhteisöstä. Poronhoitajien keskuudessa

on korkeita itsemurhalukemia. Vihapuhe voi johtaa myös porojen eläinräkkäykseen. Poronhoitajat ovat kohdanneet poliisien toimesta syrjintää. Tarvitsemme lisää koulutusta eläinlääkäreille, jotka hoitavat sairaita tai loukkaantuneita poroja.

”Korona on vaikuttanut saamen kielen käyttöni, koska en ole nähnyt ystäviäni kahteen vuoteen.
Meillä on ikävä toisiamme.”

Meillä on oikeus tulevaisuuteen ja sen tulee olla meidän näköisemme. On tärkeää, että meillä on areenoja ja yhteisiä kokoontumisia, joissa saamme puhua ajankohtaisista aiheista ja muodostaa yhteisiä kantoja. Nämä tapaamiset ovat tärkeitä tulevaisuudellemme ja hyvinvoinnillemme. Kuten olemme todenneet koronapandemian aikana: joudumme helposti erilleen toisistamme valtioiden toimesta. Vaadimme toimia tulevaisuuden varalta, jottei näin käy enää ikinä. Kuten sanoimme aluksi: olemme yksi kansa neljän valtion sisällä. Emme anna valtionrajojen erottaa meitä.

Ellos Sápmi! Live Sápmi! Leve Sápmi! Eläköön Sápmi!